

ENTREVISTA

Simona Levi, activista i fundadora d'Xnet

Roser Fortuny

Institut Català Internacional per la Pau

Simona Levi, activista i fundadora d'Xnet

Simona Levi, nascuda a Itàlia i establerta a Barcelona, és dramaturga, directora de teatre, activista, gestora cultural, artista multidisciplinària, investigadora i docent. Com a activista, destaca la seva trajectòria en l'àmbit de la cultura lliure, la democràcia digital, l'ús estratègic de les eines digitals per a l'organització i l'acció col·lectiva, la lluita contra la corrupció i la renovació de la democràcia. Des del projecte Xnet, dedicat a la promoció dels drets digitals i la democràcia en xarxa, Levi és una de les veus més autoritzades en aquest àmbit a Catalunya.

Cada vegada sona amb més força el concepte d'e-democracy o democràcia digital. Com poden les eines digitals ajudar a enfortir la democràcia participativa?

La tecnologia ens permet fer un gran pas endavant per arribar a una democràcia real perquè ens facilita una desintermediació entre la ciutadania i les seves institucions. Els ciutadans sempre han necessitat l'intermediari del partit polític per ser representats en l'arquitectura de la governança. Amb Internet, la paraula del representant ja no és l'única cosa que tenim, perquè el podem veure en vídeo mentre intervé al Parlament, pot publicar les coses que ha fet o que farà... En definitiva, el podem vigilar molt més. Els representants són importants, no es tracta d'eliminar-los, però la seva funció acabava sent autoritària perquè perdíem la possibilitat de vigilar la seva feina. Ara la desintermediació es transforma en una col·laboració entre els ciutadans i els seus representants, ja no és una relació basada en un acte de fe.

Els darrers anys hem vist diversos casos en què les xarxes socials han esdevingut una eina perquè les crides a la mobilització ciutadana arribessin a més persones. A

banda d'un augment de la quantitat, també ha crescut la qualitat de la participació?

Hi ha hagut dos fenòmens diferents. Un, que la desintermediació ha permès que el lideratge de les lluites estigui més distribuït. Hem vist com molts grups marginats o que no es podien organitzar per qüestions logístiques han tingut la possibilitat de fer-se visibles i construir-se un espai. La democràcia augmenta, perquè esdevé més diversa. D'altra banda, quan hi ha un procés de desintermediació estem trastocant l'*statu quo* i els monopolis dels intermediaris, com ara els partits polítics i els sindicats. Aquests actors s'erigeixen com a representants de totes les lluites i envien la gent mobilitzada cap a casa. Després d'un moment de gran acció i transformació social, com per exemple el 15M, el mapa es mou, però ràpidament ens en creen de nous. La part més passiva de l'opinió pública s'ho creu i allunya l'atenció dels grups realment actius per tornar a posar el focus en els intermediaris. Gran part de la responsabilitat quan l'ús de la tecnologia per a la democràcia és fallit és d'aquests intermediaris, en forma de partits nous o vells "actualitzats" que intenten reapropiar-se de l'espai de governança i d'organització per la lluita creat pels moviments socials. Mentre Internet permet unes formes de participació molt més sanes que abans, la utilització infantilitzada pels partits polítics la converteix en un *fake*, en una simulació per tal d'ocultar formes de lideratge distribuït que sí poden servir per configurar una nova democràcia amb el *demos* al centre.

“ Amb l'ús de la tecnologia, el lideratge de les lluites està més distribuït. Molts grups marginats o que no es podien organitzar per qüestions logístiques s'han pogut fer visibles ”

Hi ha el risc que els mètodes tradicionals quedin obsolets?

La tecnologia per si sola no pot resoldre la governança perquè el factor humà sempre és el més important. Tampoc la podem deixar en mans dels intermediaris perquè la seva

preocupació ontològica és no perdre el poder. El pitjor que pot passar és creure que la tecnologia és una panacea que resol problemes amb algorismes. La tecnologia s'ha d'utilitzar per distribuir el lideratge i posar les persones al centre. Aquest procés sí que faria obsolets alguns formats tal com els entenem en l'actualitat. Per exemple, fins ara les eleccions han estat gairebé l'única manera que la gent pugui tenir incidència en les seves institucions. Amb un canvi de model el vot passa ser un element més, no l'únic.

El futur és anar cap a un sistema en què el ciutadà pugui intervenir de forma directa en el procés legislatiu? Estem preparats per a aquest salt?

Estem veient que totes les institucions, fins i tot les que sincerament fan un esforç en aquest sentit, tracten la participació de la societat civil amb paternalisme. Com a activista i ciutadana sense cap formació específica, des de fa molt temps faig esmenes a les lleis, és a dir, faig la feina que fan els diputats. Ho faig perquè vull, no perquè estigui previst que ho pugui fer. Quan ens diuen que podem "participar" mai és realment en un projecte de llei; és d'una forma molt genèrica que no té incidència, com si féssim una llista de desitjos. No se'ns demana la mateixa responsabilitat ni les mateixes capacitats que haurien de tenir els diputats. A la societat civil hi ha gent formada en certs àmbits o que hi té competència com a afectada, que podria transformar en lleis aquestes competències, però no disposa dels canals per fer-ho. Els canals existeixen, però un cop més no és un problema de la tecnologia, és un problema dels protocols establerts per partits, institucions i governs. No ens demanen mai esmenar, ens demanen que participem, gairebé de forma lúdica com es fa amb els nens petits.

Quins són els principals reptes per assolir una democràcia digital efectiva?

L'arquitectura de la democràcia –cambrà de representants, institucions, divisió de poders, etc.– està bé, però ens hem de replantejar com la omplim. Hi ha quatre mecanismes derivats del model d'estructura descentralitzada d'Internet que es poden posar en pràctica combinats i d'una manera totalment analògica. En primer lloc, hi ha la transparència, que ha de ser absoluta per a les institucions i amb una gran preservació de la privacitat de les persones. La transparència és cabdal perquè si no disposem de la informació no podem decidir ni fer propostes. En segon lloc, cal crear

una *wikilegislatió*, és a dir, que tota proposició de llei pugui ser esmenada per la ciutadania de la mateixa manera que es fa als parlaments i amb la mateixa responsabilitat. No hem de confondre participació amb llibertat d'expressió. El tercer mecanisme és el dret a vot real. Actualment podem escollir dins d'un catàleg limitat de partits un cop cada quatre anys, però el dret a vot real només el tenen els diputats. Nosaltres els deleguem el nostre dret, però si un partit no respecta el seu programa s'hauria d'habilitar un espai en el qual la ciutadania pugui anar a votar per retirar la delegació que va fer a aquell representant. Finalment, el quart mecanisme són els referèndums. Sovint es conceben com a l'única eina purament democràtica, però cal tenir en compte que sempre construeixen una dinàmica polaritzant entre el sí i el no. En el nou model, el referèndum només tindria sentit després d'haver esgotat les altres vies. D'aquesta manera no construïm una democràcia al voltant de la polarització, sinó treballant la reducció dels dissensos col·lectivament.

“ En la cultura digital l'enfrontament no té sentit en si mateix, és una cultura profundament democràtica, distribuïda, no discriminatòria i no violenta ”

Quin paper juga la noviolència en el ciberactivisme?

Les pràctiques online i dels hackers, contràriament a la mala premsa que se n'ha fet, són molt pacífiques. A la cultura digital no existeix la idea que la unió sigui sagrada i no es pugui posar mai en discussió. Quan en una comunitat de programació hi ha un conflicte, de forma natural es fa una separació entre la part que vol seguir un camí i la que en vol seguir un altre. Aquesta separació sí que es considera sagrada, perquè les divergències es veuen com un fenomen positiu. Un mateix objectiu es pot aconseguir amb metodologies diferents, per la qual cosa la separació implica que hi haurà formes més distribuïdes i diverses per assolir-lo. Per tant, en la cultura digital l'enfrontament no té sentit en si mateix, és una cultura profundament democràtica, distribuïda, no discriminatòria i no violenta.

Una de les formes d'activisme a partir de l'ús d'Internet és el hacktivisme. Les seves estratègies poden comportar una vulneració de drets?

Els que més treballen per protegir certs drets en l'era digital, com la privacitat de les persones, són justament els hacktivistes. L'àmbit hacktivista és l'únic que està donant eines a la societat civil per poder protegir la seva intimitat i el dret a la inviolabilitat de les comunicacions. Les vulneracions que s'estan veient amb la vigilància massiva o el lliberticidi a l'espai digital vénen de les institucions; com sempre, la societat civil és la que aporta solucions per defensar els drets.

Quina ha estat l'evolució de les diferents estratègies del ciberactivisme?

Internet és una eina força nova i, alhora, de quotidianitat per a gairebé tothom. S'utilitza amb més o menys coneixements tècnics, des d'accions per la lluita social amb eines com Twitter o Facebook, que s'havien pensat com un espai lúdic, fins a la creació de software per protegir-nos i d'espais per compartir informació per contrastar la propaganda del règim. Hi ha una capa a l'abast de tothom i una altra més tecnològica que permet continuar utilitzant i defensant Internet per a la gent i no deixar-lo en mans dels poders fàctics de sempre.

“ És important interioritzar que la imatge i la narrativa de la violència a la xarxa també contribueixen a tacar una lluita que es vol pacífica ”

En comparació a l'activisme clàssic, les estratègies de l'activisme basat en les TIC (Tecnologies de la Informació i la Comunicació) tenen una influència major en la ciutadania? Gaudeixen de la mateixa credibilitat?

Malauradament la influència no és major, ja que els poders fàctics estan fagocitant l'espai digital. Pel que fa a la credibilitat, es vol vendre la idea que les notícies falses (fake news) i els bots són obra de la gent comú. És la mateixa estratègia utilitzada amb la

corrupció: “la corrupció és la gent”. Però la corrupció són els ministres, els partits o les grans empreses, de la mateixa manera que les *fake news* són l’obra de grans mitjans de comunicació i partits polítics que contracten empreses que es dediquen a utilitzar les xarxes socials per difondre propaganda. La tecnopolítica no ha superat la propaganda del sistema, sinó que la propaganda s’està menjant els espais de llibertat de la tecnopolítica.

Com afecta al ciberactivisme l’anomenada era de la postveritat?

Hem d’anar amb molt de compte perquè el discurs de l’odi, les *fake news* i la criminalització d’Internet són exactament el que volen les institucions per recuperar el poder perdut a causa de les xarxes socials. El codi penal ja treballa l’assetjament, les amenaces i la calúmia, però dir que tot això és culpa de l’eina és com fomentar la prohibició de la llibertat d’expressió i de publicació. Les *fake news* es difonen perquè hi ha negocis al darrere. Cap individu, encara que sigui un *influencer*, té la capacitat de difondre massivament informació falsa, com sí la tenen els poders i els grans mitjans.

Catalunya té una llarga tradició d’activisme no violent i de foment de la pau. Quin pes està tenint l’activisme digital en el “procés”?

Catalunya ha demostrat ser un exemple increïble d’activisme no violent. Fins i tot els mitjans més hostils han hagut de reconèixer que malgrat provocacions i infiltrats, la gent té molt interioritzada la importància de la no violència. A la xarxa també hi ha provocacions violentes, per això és important interioritzar que la imatge i la narrativa de la violència contribueixen a tacar lluites que es volen pacífiques. Per altra banda, l’únic espai per trencar el bloqueig informatiu que ha patit Catalunya han estat les xarxes socials. Igualment, la desinformació i la propaganda s’han fet més visibles. En aquest sentit, encara queda molta feina per fer i poc temps per dur-la a terme abans no sigui massa tard.

Fotografia: Simona Levi, activista i fundadora d’Xnet

© Generalitat de Catalunya